

PJESME SARAJEVSKOGA KADIJE MUSTAFA MUHIBBIJA O JELU I PIĆU

TATJANA PAIĆ-VUKIĆ

Orijentalna zbirka Arhiva HAZU

Šenoina 4, 10000 Zagreb

UDK: 392.8:613.2](497.6)"18"

Kategorija: Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 20.03.2005.

Prihvaćeno: 20.04.2005.

U radu su izložene pjesme o jelu i piću koje je na osmanskome turskom jeziku sastavio sarajevski kadija Mustafa Muhibbi (umro 1854.). Tim se pjesmama pristupilo kao izvorima za poznavanje jednoga vida svakodnevice muslimana u osmanskoj Bosni -

- kulture hrane. Sudeći prema Muhibbijevim stihovima i nekim njegovim sporadičnim zapisima, on je najveću pozornost poklanjao obredno važnim jelima, slasticama poput halve i ašure što su ih običavali pripravljati i muškarci, te jelima posebno spravljanim za teferiče, tradicionalne proljetne izlete.

Ključne riječi: jelo / piće / pjesme / Sarajevo / 19. st. / Muhibbi

UVOD

Obrazovani bosanski muslimani osmanskoga doba, školovani u medresama, pisali su pjesme u maniri visoke, divanske poezije, koja se razvila na zasadama klasičnoga perzijskog pjesništva. Ta poezija, pisana osmanskim turskim jezikom s velikim udjelom perzijskoga leksika, u postklasičnom je razdoblju i u najizvrsnijih stvaralaca bila imitativna, a sva se kreativnost iscrpljivala u odabiru i raspoređivanju ustaljenih pjesničkih slika (Boškov, 1974:536-537). Upravo zbog te imitativnosti i konvencionalnosti, iz stihova divanskih pjesnika malo se može saznati o tome kako se živjelo u njihovo doba.

Bosanski pjesnici katkad su tematizirali i svakodnevni život u gradovima (Nametak, 1991:152-157), ali ni takvi stihovi, zbog rečene prevlasti uvriježenih slika, ne daju osjetiti bilo stvarnoga života. U njima se gradove najčešće prisposobljuje rajskim vrtovima, djevojke rajskim djevicama, *hurijama*, a mjesne se učenjake naziva mudrim znalcima šerijata bez premca u cijelome Carstvu. Jednako su konvencionalne i pjesme prigodnice što su ih sastavljali povodom nekih događaja iz života svojih suvremenika: imenovanja na kakvu dužnost, rođenja djece, smrti. To su hvalospjevi koji malo govore o osobi kojoj su posvećeni; pjesniku je naime bio cilj pokazati vlastito umijeće iznalaženjem završnoga stiha u kojemu zbroj numeričkih vrijednosti arapskih slova daje željenu godinu.

Pjesme na osmanskome turskom nalaze se i u rukopisima sarajevskoga kadije Mustafe Muhibbija (u. 1854.), pohranjenima u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.¹ Dobro obrazovan u teološko-pravnim disciplinama, znalac turskoga, arapskoga, donekle i perzijskoga jezika i ljubitelj književnosti, Muhibbi je također pisao u maniri divanske poezije koja je u njegovo doba, u prvoj polovici 19. stoljeća, već bila na svojemu izmaku. Sastavljao je domoljubne, mističke i ljubavne pjesme, te prigodnice posvećene uglednim Sarajlijama i osmanskim namjesnicima u Bosni.

U svoju bilježnicu-svaštaru Muhibbi je zapisao i dvije neuobičajeno životne, gotovo pučki vesele i pravilima nesputane pjesme o jelu i piću. Prema onodobnim poetičkim mjerilima zacijelo bi bile ocijenjene neuspjelima, no današnjem istraživaču posebno su vrijedne jer pružaju pogled u svakodnevicu bosanskih muslimana u Osmanskom Carstvu. Ovdje će im se stoga pristupiti na način literarne antropologije koja u književnomjetničkom djelu vidi izvor za poznavanje kulture u kojoj je nastalo.² Iz takvih vrela, što ih Le Goff (1993:9) naziva "povlaštenim svjedočanstvima" prošle stvarnosti, upoznaje se dio životnog svijeta bosanskih muslimana o kojemu zasad ima vrlo malo objavljenih izvora.³

JELO, PIĆE I OBRED

Čini se suvišnim napominjati da je u osmanskoj Bosni kuhanje bilo posao žena, a kuhinja tradicionalno ženski prostor. Ipak, u nekim prigodama, posebice pri spravljanju jela za vjerske obrede i neke društvene skupove, u taj su prostor imali pristupa i muškarci. Muhibbijeve pjesme i nekoliko njegovih kraćih zapisa govore o važnosti zajedničkih objeda u društvenome životu, napose u krugovima derviša, kojima je i on pripadao.

U pjesmi koju je sročio kao poziv prijateljima i pohvalu vlastitoj gostoljubivosti, zapisanoj u bilježnici raznovrsna sadržaja † svaštari (R 91, list 2a), Muhibbi govori o piću i jelu što ih u svome domu nudi posjetiteljima.⁴

Punu čašu smrčke iskapi,⁵
poželiš li, u srcu ti ne ostaje nimalo boli.

¹ O zbirci v. Paić-Vukić, 2000; o Muhibbijevim zapisima s područja liječništva i ljekarništva v. Paić-Vukić, 2003.

² O literarnoj antropologiji v. Gulin, 1996

³ Nezaobilazni narativni izvor za poznavanje svakodnevice bosanskih muslimana u 18. stoljeću, *Ljetopis Mule Mustafe Bašeskije*, daje i obavijesti o tome što se jelo u nekim posebnim prigodama. Ljetopisac na jednom mjestu nabroja i vrste jela koja mu je žena iz dana u dan priređivala za večeru (Bašeskija, 1987:442). Nešto podataka pružaju i onodobni kalendari, u kojima se uz opis vremenskih prilika nalaze i upute o tome što treba jesti u određeno doba godine, a što izbjegavati (v. Čatović, 2003). Vrijedni izvori za povijest svakodnevice, pa i kulture hrane, jesu i dosad nedostavno istražene privatne bilježnice raznovrsna sadržaja (*medžmue*), poput one u kojoj su pronađene Muhibbijeve pjesme (R 91).

⁴ Pjesme sam prevela s osmanskog turskog jezika, iz rukopisa.

⁵ smrčka: sok koji se spravlja od smrekovih bobica, vode, limuna i šećera ili meda. I danas se rabi kao osvježavajuće piće i kao diuretik.

Svakog jutra zarana Muhibbiju pođi,
ondje ćeš fine smrčke naći.

Krasno je to piĉe, doista,
ne ostavlja u duši nimalo ĉemera.

Izjutra i naveĉer ubogom Muhibbiju doĉi,
iz kristalne ĉaše jednom-dvaput ispij.

Zatim se posluži, uzmi peĉenog piliĉa,
trbuh hitro napuni, poput guske ili paĉiĉa.⁶

Jednom, dvaput, triput zahvatiš i ukaže se
dno prazne baĉve smrĉke.

Ovi stihovi male umjetniĉke vrijednosti napisani su bez pomnje i bez skrbi za ljepotu izraza; reklo bi se da su gotovo spontano sroĉeni.⁷ Izriĉaj je u njima blizak govornomu jeziku, što pokazuje i bosanska rijeĉ slobodno umetnuta u turski tekst.

S više pojedinosti Muhibbi o jelu i piĉu govori u pjesmi zapisanoj u istoj biljeŹnici (R 91, list 41a), a sastavljenoj tijekom priprema za proljetni izlet. Ni u njoj nije odveĉ mario za versifikacijska pravila; to je, uostalom, tek koncept koji je kasnije trebao dotjerati. Vrijednost je tih stihova prije svega dokumentarna jer se u njima saĉuvao jedan isjeĉak druŹtvenoga Źivota.

Koncept stihova koji ĉe biti poslani prema dogovoru o tome
Źto svatko treba ĉiniti kada derviši⁸ u proljeĉe poĉu na izlet

Svi ĉisti prijatelji [derviši] sada planiraju
sa svojim Źejhom na izlet poĉi, noseĉi baklavu.

Uz dogovor, ovako su prijatelji rekli sloŹno,
od vas neka doĉe peĉeno janje nadjeveno.

Uokolo pilava slasnog Źto na kube sliĉi,⁹
sjatili se prijatelji i na koncu odluĉili.

Svakoga tko doĉe lijepo prihvatimo,
brigu za sutraŹnjicu pustimo.

⁶ Na ovom je mjestu Muhibbi oĉito traŹio rijeĉ koja se rimuje s *piliĉ* (piliĉ, slavenska rijeĉ koja je preŹla u turski) te je upotrijebio bosansku rijeĉ *paĉiĉ*. To interferiranje turskoga i bosanskoga leksika obiljeŹje je "bosanskog turskog", jezika kojim su se bosanski muslimani u osmansko doba sporazumijevali s izvornim govoricima turskoga (v. ĆauŹević, 1991). UnoŹenje bosanskih rijeĉi u pjesmu na turskome nije bilo uobiĉajeno u visokoj, divanskoj poeziji odnjegovana izraza, no u ovakvim stihovima koji neposredno i nimalo artifiĉijelno govore o svakodnevicu, to i nije posve neoĉekivano.

⁷ Pjesma nije datirana, no moŹe se pretpostaviti da ju je Muhibbi napisao oko hidŹretske 1238. (1822/1823.) godine jer su iz toga vremena ljetopisne biljeŹke s iste stranice rukopisa.

⁸ u rukopisu stoji *yanan-i safa*: ĉisti prijatelji

⁹ Pjesnik prispodobljuje kupolasto uobliĉen pilav kupoli (*kubbe*) islamske bogomolje.

Svakako na okupljanje dođite,
ali zerde donesite.¹⁰

Ništa drugo ne želimo, odmah sve je oprošteno,
čimbur¹¹ s octom jelo je od četrdeset jaja napravljeno.

Svi prijatelji željno vas i žudno sada čekaju,
hoće da i vi dođete i prisnac¹² donesete.

Čitav svijet s dobrotom Božjom sada spokojan je,
šejh nam časni plemeniti veliko paluze daje.¹³

A kako je udio svih derviša utanačen,
cijeli svijet pita tu je, vama je namijenjen.

Neka vas nitko ne zaboravi u molitvama,
no ni vi ne budite zaboravni prema nama.

Proletni su dani stigli, najedrao svijet je sav,
od šejha nije prispjelo mnogo, tek sutlijaš obilan.¹⁴

A kad nam se vrijeme primakne kraju,
šejhovu će iznijet' muhalebiju.¹⁵

Kako nam je efendija piće zabranio,
u nuždi je kompot odobrio.

Jedna po jedna trešnja hašlama,¹⁶
deset oka daj, ne inati se nama.

Iz sadržaja se vidi da je Muhibbi ovu pjesmu sastavio tijekom priprema za neki od izleta u prirodu, *teferiča*, kakve su u proljeće priređivali esnafi, obrtnički cehovi, i derviška bratstva. Pritom se uvijek nosila i hrana za sudionike i uzvanike. Bašeskija u *Ljetopisu* često spominje takva događanja na kojima se znalo okupiti i po nekoliko stotina ljudi. On se posebno osvrće na to koliko je ponuda jela bila bogata i raznovrsna i kako su priređivači *teferiča* ugostili uzvanike. Sudeći po Muhibbijevoj pjesmi, na izlet za

---

¹⁰ zerde: kuhana riža sa šećerom i cimetom. Opis jela što ih Muhibbi spominje u pjesmi navodim prema: Škaljić, 1989.

¹¹ čimbur (u Bosni i čilbur): jelo spravljeno od pirjanog luka ili poriluka i mesa, kojima se na kraju dodaju jaja.

¹² opet bosanska riječ u turskome tekstu: prisnac (zeljanica).

¹³ paluze: drhtalica od voća.

¹⁴ sutlijaš: riža na mlijeku.

¹⁵ muhalebija: slastica od rižinog brašna, mlijeka i šećera.

¹⁶ hašlama (ašlama): kalemljena trešnja.

koji se spremao nosilo se mnogo više od "velikog pilava" koji je, kako čitamo u Bašeskije (1987:167), bilo uobičajeno ponuditi prisutnima.

Povod kojim je Muhibbi napisao ovu pjesmu zacijelo je okupljanje derviša, jer izraz *garan-i safa*, čisti prijatelji, označuje derviško bratstvo, a riječ *hazret* u tome kontekstu može se odnositi jedino na šejha ili pira, pročelnika derviškoga reda. Poznato je da su u Sarajevu pripadnici mevlevijskoga tarikata tradicionalno u svibnju i lipnju odlazili pokloniti se sjenama svojih šejhova na Šehovoj Koriji, gdje je bila ljetna tekija. Ondje bi se uz vjerske obrede jelo i pilo i pekla se halva za sve uzvanike i siromahe (Ĉehajić, 1986:30). U Muhibbijevoj se pjesmi među slasticama koje treba ponijeti ne spominje halva, vjerojatno stoga što su je sudionici teferiča zajednički pripremali.

Halvi je pripadalo važno mjesto i u večernjim druženjima, sijelima, koja su se održavala u domovima i koja po njoj nose turski naziv *helva sohbeti*. Gosti bi na takva okupljanja donijeli halvu od kuće, ili bi je zajednički pripremali. Taj se običaj smatra svjetovnom inačicom izvorno mističkoga obreda prvi put spomenutoga u djelima Dželaluddina Rumija, začetnika mevlevizma (Faroqi, 2000:212).

Obredni značaj halve vezuje se uz neke predaje iz rane islamske povijesti. Prema jednoj od njih, poslanik Muhamed je kratko prije smrti uz halvu okupio članove svoje obitelji i najbliže sudrugove. Druga predaja govori kako su Poslanikova unuka Zejnulabidina (Zayn al-ĈAbidin) dvojica obrtnika spasila od sigurne smrti, ali je pritom jedan od njih žrtvovao svojega sina. Pretpostavlja se da upravo iz te pripovijesti ishodi važnost halve u obredima inicijacije u obrtničko-mistička bratstva, *futuvve*, kao i običaj spravljanja halve za duše umrlih (Faroqi, 2000:212).

Muhibbi je u svoju bilježnicu zapisao recept za spravljanje halve od pšeničnoga i rižinoga brašna, pšeničnoga škroba, meda, masla i mlijeka (R 91, list 50b). Iz zapisa se ne može zaključivati o tome je li za njega priprema halve bila samo uobičajeni dio društvenoga života ili joj je kao mistik, možda mevlevija, pridavao onu važnost koja joj pripada u sufijskoj tradiciji. Poznata je, naime, simbolika motiva hrane, napose slastica, u stihovima Dželaluddina Rumija i drugih sufijskih, ponajviše mevlevijskih pjesnika.

Uz halvu, jedino jelo čije sastojke Muhibbi zapisuje je *ašure*, vrsta kompota od žitarica i voća koji se priprema desetoga dana lunarnog mjeseca muharema. U Bosni obred ašure, kojega je priprema istoimene slastice samo dio, ima korijene u dvjema različitim predajama. Prema jednom tumačenju, ašure se spravlja u spomen na dan kada se poslanik Nuh, starozavjetni Noa, spasio iz potopa i pripremio objed od sastojaka koji su se našli na njegovoj lađi. Druga je predaja i na njoj zasnovana praksa izvorno šijitska: desetoga muharema obilježuje se pogibija Muhamedova unuka, Alijeva i Fatimina sina Huseina, na Kerbeli.¹⁷ Ašure podsjeća na posljednji obrok koji su članovi Muhamedove obitelji uoči bitke pripremili od sastojaka što su ih tada uspjeli prikupiti (Schimmel, 2001:132). Tako pojmljen obred ašure u sunitskoj Bosni njegovali su, a njeguju i danas,

---

¹⁷ otud i arapski naziv 'ašura', odn. 'ašur, od korijena Ĉ-Š-R, koji nosi značenje "deset".

pripadnici derviških redova u čijim sinkretičkim vjerovanjima i praksama ima šijitskih nanosa, i koji iskazuju posebno poštovanje članovima Poslanikove obitelji.

U derviša cjelovit obred ašure počinje strogim postom od prvoga dana mjeseca muharema: to je prvi dan islamske godine i dan početka bitke na Kerbeli.¹⁸ Taj je post neobvezan, vrsta je dobrovoljne pobožnosti, a stroži je i od ramazanskoga. Za one koji ga provode, prvih je deset dana muharema vrijeme dubokog žalovanja (*matem*) za Huseinom, tijekom kojega se oni uzdržavaju od svih užitaka i preuzimaju na sebe neke mučne i tegobne obveze poput spavanja na neudobnoj i tvrdoj postelji i pijenja gorkih čajeva ili zemljom zaprljane vode (Busuladžić, 2004:277). Takvi postupci, kojih je cilj postići suživljenost s patnjama Huseina i njegovih pristaša na Kerbeli, vidovi su šijitskoga kulta mučeništva kakav sunitiski islam ne poznaje.

Muhibbi je prihvaćao upravo ovaj posljednji, derviški način izvođenja obreda ašure. To potvrđuje zapis u kojemu on nabroja sastojke za pripremu jela † datulje, grožđice, smokve, rižu, med, cimet, grah, suhe šljive, jabuke, trnjine, orahe, čistu vodu, pšenicu i klinčić † te dodaje:

Ovo je sastav ašure na način na koji ga spravljaaju ašici¹⁹ i derviši. Prema sufijskim načelima, ono krijepi i razgaljuje srce, ozdravljuje dušu. Onima koji ga jedu za ljubav imama Hasana i imama Huseina, lijek je za patnje.²⁰

Radi pojašnjenja ovoga navoda treba spomenuti da se u šijitskim i sufijskim obredima kojima se obilježuju tragični događaji na Kerbeli, nerijetko uz Huseina spominje i njegov brat Hasan, iako je povijesna činjenica da on nije poginuo u toj bitci, nego je umro, možda otrovan, jedanaest godina prije (Schimmel, 2001:133). Ima u Muhibbijevim rukopisima i drugih zapisa u kojima se tu dvojicu Muhamedovih unuka naziva "mučenicima s Kerbele" (R 27, list 111a); takva istodobnost povijesno udaljenih događaja moguća je, naravno, jedino u mitskome vremenu.

Muhibbijeve pjesme i recepti pokazuju da je on najveću pozornost poklanjao jelima koja su neodvojiv dio obreda i društvenih okupljanja, napose u krugovima derviša.²¹ Može se stoga pretpostaviti da je za njega u skladu s mističkom, prije svega mevlevijskom tradicijom, priprema hrane doista bila obredni čin; kuhinji u mevlevizmu pripada posvećeno mjesto, ona je "ognjište svetosti" u kojemu se prema pomno utvrđenim pravilima odvija inicijacija mladih iskušenika.

Od pića Muhibbi u svojim stihovima spominje samo sok od smrekovih bobica, a u pjesmi o derviškome okupljanju i izriječkom kaže: "kako nam je efendija piće zabranio / u nuždi je kompot odobrio". O alkoholu ne govori, iako je u njegovo doba u Bosni uživanje

¹⁸ Opis obreda ašure na derviški način prema: Busuladžić, 2004.

¹⁹ ašik (ar. †ašiq): zaljubljenik; zaljubljen u Boga, mistik.

²⁰ Zapisano na papiru umetnutom u R 143.

²¹ Ima u Muhibbijevim rukopisima tragova koji upućuju na zaključak da je bio mevlevija (primjerice, naglašeno iskazivanje poštovanja prema članovima Poslanikove obitelji), no zasad se ne može pouzdano utvrditi je li doista pripadao tom derviškom redu. Poznata je, naime, sinkretičnost naučavanja i obreda nakšibendijskoga, kaderijskoga i mevlevijskoga tarikata u osmanskoj Bosni i propusnost granica među njima.

alkoholnih pića unatoč strogim vjerskim zabranama bilo prilično raširena, iako pokudna navada (Mujić, 1954/1955). O kavi i duhanu ima u njega jedna izreka na arapskome, česta u bosanskim međmuama: "Kava bez duhana - k'o spavanje bez jorgana". Kavu spominje još samo u receptu za liječenje ekcema, u kojemu se preporuča korištenje njezina taloga (Paić-Vukić, 2003:15).

Da je Muhibbi imao i neku naviku koja zbog nečitkosti jedne riječi ostaje nejasnom, može se pročitati u sljedećem zapisu na arapskome:

Prestao sam piti [pušiti] [nečitko] u srijedu, 3. muharema 1231. [ili 1236.] (ar. faragtu min šurb [?], R 113, list 1a).

Šurb je arapska glagolska imenica koja znači i piće i pušenje; nejasno napisana riječ može se čitati kao *tabaqa* (sloj; list) ili *sibga* (tinktura); npr. tinktura opijuma je *sibgat al-afyun*. Ako je u ovome zapisu posrijedi uživanje kakvog opijata, tada on govori o navadi koja je bila rasprostranjena u osmanskoj Bosni, a nije bila vjerski pokudna onoliko koliko uživanje alkohola.²²

IZVORI

Rukopisi *Biblioteke Muhibić*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, R 27, R 91, R 113 i R 143.

LITERATURA

BAŠESKIJA, Mula Mustafa Ševki (1987): *Ljetopis (1746-1804)*, prijevod s turskog, uvod i komentar Mehmed Mujezinović (drugo, dopunjeno izd.), Veselin Masleša, Sarajevo.

BOŠKOV, Vančo (1974): Pogled na srednjevjekovnu tursku književnost, *Život*, god. XXII, knj. XLIV, br. 11-12, Sarajevo, str. 533-546.

BUSULADŽIĆ, Adnan (2004): O vjerskim običajima *ašure* kod balkanskih muslimana, *Studia ethnologica Croatica*, vol. 14/15, 2002/3., Zagreb, str. 275-283.

ČAUŠEVIĆ, Ekrem (1991): "Bosanski" turski i njegova autentična obilježja, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 41, Sarajevo, str. 385-394.

ČATOVIĆ, Alena (2003): Osmanski kalendari iz rukopisne zbirke GHB biblioteke u Sarajevu: Prateće bilješke u kalendarskim tablicama, *Pismo*, I, 1, Sarajevo, str. 259-273.

ĆEHAJIĆ, Džemal (1986): *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo.

FAROQHI, Suraiya (2000): *Subjects of the Sultan: Culture and Daily Life in the Ottoman Empire*, I. B. Tauris Publishers, London - New York.

²² Primjera radi, Pručanin Mustafa, sin Muhameda, u svojoj raspravi o kavi, duhanu i piću, u kojoj govori o tome što je s vjerskoga gledišta dopušteno, a što nije, tvrdi: "Zabranjeno je jesti i buniku i hašiš ÷ a to su listovi konoplje ÷ i opijum, ali je zabrana blaža od one za upotrebu vina" (Krstić, 1970/1971:102).

GULIN, Valentina (1996): Antropološka vizura povijesti: Držičev Dubrovnik, *Etnološka tribina*, 19, str. 151-169.

HANGI, Antun (1990): *Život i običaji muslimana u Bosni i Hercegovini* (3. izd.), Svjetlost, Sarajevo.

KRSTIĆ, Nevena (1970/1971): Mustafa ibn Muhammad al-Aqhisari (Pruščanin): Rasprava o kafi, duvanu i pićima, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 20-21, Sarajevo, str. 71-107.

LE GOFF, Jacques (1993): *Srednjovjekovni imaginarij: eseji*, Antibarbarus, Zagreb.

MUJIĆ, Muhamed A. (1954/1955): Prilog proučavanju uživanja alkoholnih pića u Bosni i Hercegovini pod osmanskom vlašću, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 5, Sarajevo, str. 287-298.

NAMETAK, Fehim (1991): *Divanska poezija XVI i XVII stoljeća*, Institut za književnost - Svjetlost, Sarajevo.

PAIĆ-VUKIĆ, Tatjana (2000): Arapski, turski i perzijski rukopisi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, U: ur. Zdravka Matišić i dr., *Trava od srca: hrvatske Indije II*, Sekcija za orijentalistiku Hrvatskog filološkog društva i Filozofski fakultet, Zagreb, str. 231-237.

PAIĆ-VUKIĆ, Tatjana (2003): Biljno i čudotvorno liječenje prema rukopisima sarajevskog kadije Mustafe Muhibbija, *Etnološka tribina* 26 (33), Zagreb, str. 9-21.

SCHIMMEL, Annemarie (2001): *Odgonetanje Božijih znakova: fenomenološki pristup islamu*, El-Kalem, Sarajevo.

ŠKALJIĆ, Abdulah (1989): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku* (6. izd.), Svjetlost, Sarajevo.

MUSTAFA MUHIBBI, THE CADI OF SARAJEVO'S POEMS ON FOOD AND DRINK

Summary

The paper presents poems on food and drink compiled by the Sarajevo cadi Mustafa Muhibbi (who died in 1854) in the Osmanic Turkish language. These poems are approached as a source for understanding of an aspect of everyday life of the Islamic population of the Osmanic Bosnia - the culture of food. Judging from the Muhibbi's verses and some of his sporadic notes, he had paid the greatest attention to the ritually prepared food, sweets such as halva and ašura, which were prepared by

men, too, as well as to food prepared especially for *teferiĀi*, the traditional spring picknicks.

Key words: food / drink / poems / Sarajevo / **nineteenth** century / **Muhibbi**